

Bráðfeingis hjálparpakki til tæna­stuvinnuna

Fyri at mótvirka húsagangir og uppsagnir í tæna­stuvinnuni, mælir Búskaparráðið til at seta í verk ein bráðfeingis hjálparpakka, sum veitir stuðul til føstu útreiðslurnar hjá fyr­itøkum, ið missa inntøku av korona­tilbúgvingini.

Verandi tiltøk

Í fyrsta bráðfeingis hjálparpakkanum til tess at basa avleiðingunum av korona-farsóttini, vórðu hesi hjálpartiltøk sett í verk (við gildi frá 12. mars til 30. juni 2020):

- 1) Løn undir sjúku fyri øll, iroknað fólk í sóttarhaldi og endurrindan av arbeiðsgevaraútreiðslum; útreiðslan í 3,5 mánaðir er mett til 60-65 mió. kr. til landskassan at rinda.
- 2) ALS rindar teimum lønarískoyti, sum partvíst ella heilt verða sett niður í tíð; tvs. at myndugleikarnir rinda stuðul til lønarútreiðslur hjá fyr­itøkum, sum senda fólk til hús uttan at siga teimum upp, tó í mesta lagið 20.000 kr. mánaðarlaga áðrenn skatt. Útreiðslan í 3,5 mánaðir er mett til 265 mió. kr. til ALS at rinda.
- 3) Gjaldsskái verður givin fyri MVG avrokning.
- 4) Fyri føroysku peningastovnarnar verður systemiski buffarin bráfeingis minkaður niður í 2%; hetta loyvir peningastovnunum at vaksa um teirra útlán við 1,4 mia. kr.
- 5) Vækstfonden veitir trygd fyri lán ella kreditt til fyr­itøkur, ið hava ella vænta at missa meir enn 30% av umsetninginum í marsmánaði 2020.
- 6) Eksportkreditfonden veitir m.a. trygd fyri lán hjá útflutningsfyr­itøkum ið ynskja at taka lán fyri at tryggja eitt nøktandi gjaldføri.

Verður sammett við donsku hjálparpakkanar, eru nógvar líkheitir, men eisini ymiskleikar. Í Danmark kunnu sjálvstøðugt vinnurekandi t.d. fáa endurgjald upp til 75% av mista umsetninginum, um meir enn 30% av umsetninginum er mistur, tó í mesta lagi 23000 kr. um mánaðin¹. Eisini fáa donsk virki, ið hava havt meira enn 40% í mistum umsetningi, endurrindað millum 20% og 80% av virkisins føstu útreiðslum so sum húsaleiga og rentuútreiðslur. Fyr­itøkur, ið hava fingið beinleiðis boð frá myndugleikunum um at steingja virkse­mið fáa endurgjald á 100% av føstu útreiðslunum². Hetta er galdandi í 3 mánaðir frá marsmánaði og fram.

At føroysku myndugleikarnir lata stuðul til lønarútreiðslur hjá fyr­itøkum, ið senda fólk heim uttan at siga teimum upp, ger húsarhaldini før fyri at rinda sínar føstu útreiðslur, tí teirra inntøkugrundarlag er tryggjað. Veitarar, sum veita fastar tæna­stur, so sum bústað og figging, verða tí óbeinleiðis stuðlaðir av hesum. Teir her nevndu veitarar hava tí ikki stóran tørv á øðrum stuðli.

Tæna­stuvinnan hevur aðrar fastar útreiðslur umframt lønarútreiðslur

Tæna­stufyr­itøkur hava tó ikki bert lønarútreiðslur, men eisini fastar útreiðslur til bústað, tól o.a., og eingin stuðul verður veittur tæna­stufyr­itøkum, sum missa umsetning av korona-tilbúgvingini.

Búskaparráðið mælir tí til, at ein endurgjaldsskipan fyri ein part av føstu útreiðslunum hjá fyr­itøkum, ið vegna korona-tilbúgvingina missa umsetning, verður roynd bráðfeingis. Verður ein stuðul latin fyr­itøkum, sum missa umsetning, verður sostatt eisini talan um stuðul til veitararnar, eitt nú teir, ið leiga út hølir til fyr­itøkur í tæna­stuvinnuni. Tí er tað rímiligt at treyta ein stuðul til, at veitarin eisini minkar um síni føstu gjöld. Landið kundi tískil givið stuðul til húsaleiguútreiðslur treytað av, at útleigarin gevur avsláttur í

¹ Endurgjald verður latið sjálvstøðugt vinnurekandi, sum í 12 mánaðir frammanundan hava havt ein umsetning á í minnsta lagið 10.000 kr. um mánaðin. Stuðulin skal ikki gjaldast aftur til dansk astatin men skattur skal gjaldast av móttiknu upphæddini.

² De Økonomiske råd (2020) Produktivitet 2020, s. 9 og danskerhverv.dk.

húsaleiguni, har stuðulin hjá landinum kann svara til prosentvísa avslátturin, sum útleigarin gevur í húsaleiguni.³

Harumframt kundi ein skipan verið gjørd fyri aðrar fastar útreiðslur (bil, telefon, sev, olja, tryggingar og rentuútreiðslur fyri íløgu gjørd í útgerð til beinleiðis virksemið hjá fyrirkuni). Ein gjaldsskái fyri tollkredit kundi eisini verið umhugsaður svarandi til MVG-gjaldsskáan.

Útreiðslur av hjálparpakki eiga landskassin at átaka sær

Tær stóru útreiðslurnar frá fyrsta hjálparpakkanum, eru álagdar ALS at rinda. Hesar útreiðslur eru treytaðar av, hvussu nógv fólk brúka skipanina, og í hvussu stóran mun skipanin verður brúkt. Sambært ALS verður skipanin brúkt av næstan 5000 fólki, har miðalbrúkið er 75%. Vit kunnu tískil rokna út, at:

- Um 5000 fólk fáa 75% lønarískoyti í 1 mánaða gevur hetta 75 mió kr. í útreiðslum til ALS
- Um 5000 fólk fáa 75% lønarískoyti í 3,5 mánaðar gevur hetta 265 mió kr. í útreiðslum til ALS
- Um 5000 fólk fáa 75% lønarískoyti í 9,5 mánaðar gevur hetta 719 mió kr. í útreiðslum til ALS
- Um 5000 fólk fáa 75% lønarískoyti í 12 mánaðar gevur hetta 907 mió kr. í útreiðslum til ALS

Hetta roknistykkið byggir á nakrar fortreytir, ið sjálvsagt eru óvissar, men roknistykkið gevur nakrar ábendingar. M.a. at bara eftir einum ári kann øll eginognin hjá ALS í ringasta føri vera brúkt upp.

Tað er meting Búskaparráðsins at ALS grunnurin eiga at verða nýttur eftir sínum endamáli – tað vil siga at veita arbeiðsloysisstuðul til arbeiðsleys – og at landskassin eiga at átaka sær fíggingina fyri tær útreiðslur, ið koma av korona-tilbúgvingini, millum annað við at taka tey lán, ið eru neyðug.

Búskaparráðið heldur at ALS hevur teir neyðugu førleikarnar til at standa fyri útgjaldinum, men at landsstýrið eiga at rinda útgjaldið. Landsstýrið eiga at endurrinda ALS fyri útgjald fram til 30. juni 2020, og eiga at standa fyri útgjaldinum av møguligum framhaldi aftaná 30. juni 2020. Útreiðslurnar eiga í fyrstu siftu at verða fíggaðar við lántøku um neyðugt. Hesar útreiðslur fara at tyngja landskassan, sum tí má verða styrktur aftur. Búskaparráðið heldur tað ikki vera rætt, at styrkingin verður framd við at hækka vanligar skattir og avgjöld ella við at spara. Heldur verður mælt til at hækka tilfeingisgjöld frá tilfeingisvinnunum. Búskaparráðið hevur javnan ført fram, at fult tilfeingisgjald hevði javnstillað ymsar vinnur betur og hevði tilskundað at gera kappingafremjandi og produktivitetsmennandi íløgur.

Korona-kreppan kann elva til eina eyka konjunkturniðurgongd

Støðan er so mikið óvanlig at tey komandi inntrivini mugu byggja á praktisku royndirnar frá degi til dags. Hesar fyrsti hjálparpakki forpliktir myndugleikan til neyvt at fylgja gongdini, og um neyðugt, at gera tillagingar, soleiðis at ávirkanirnar frá fyrsta hjálparpakka ikki verða uttan úrslit.

Boðskapurin um konjunkturmótgangandi fíggarpolitik, sum Búskaparráðið so mangan hevur ført fram, er framvegis galdandi. Hetta merkir at landsstýrið í núverandi støðu skal brúka pening, og ikki fremja óneyðugar sparingar og niðurskurðir í almenna geiranum – væl at merkja so leingi sum likviditetur, soliditetur og kreditvirði landskassans loyva hesum, og tað gera tey enn. Væntandi slepst ikki undan at onkrar fyrirkur fara á heysin vegna hesa kreppu, men ein uppaktur størri missur, sum hevur varandi avleiðingar við sær fyri føroyska búskapin, er um korona-kreppan hevur fólkafráflyting við sær.

Eingin víska er fyri hvussu støðan verður aftan á 30. juni 2020. Pelagiska vinnan og alivinnan hava flutningstrupulleikar, meðan partar av botnfiskavinnuni eisini hava havt dvínandi sølu. Stór yvirskot hava

³ Sambært roknskapargrunni Hagstovunnar var tað sum kundi tulkast sum húsaleiguútreiðslur hjá virkjum 102 mió kr í 2017. Her eru neyvan allar húsaleiguútreiðslur íroknaðar. Talið 102 mió skal tí skiljast sum ein ábending.

verið á gjalds- og handilsjavna og hjá summum fyrirkæmum ber til at økja goymslurnar til seinnu sçlu. Mett verður tí ikki at útflutningsvinnan tçrvar serligan stuðul. Nógv ferð hevur verið á byggimarknaðinum, men nú koma ongar nýggjar verkætlanir, og entreprenørar rokna við tómun ordrabókum til heystar. Fyrst og fremst er tó lítið og einki virkseml í tænastruvinnuni, og illani ber til hjá tænastruvinnuni at vinna mista umsetning inn aftur seinni. Vandl er tí fyri at tað kann fáa húsagangir og uppsagnir við sær, um stuðul ikki verður latin tænastruvinnuni beinanvegin. Alt annað líka kann hetta birta upp undir eina eyka konjunkturiðurgongd.

Ein konjunkturiðurgongd hevur økt arbeiðsloysi við sær, og tískil er umráðandi, at ALS grunnurin ikki er tómdur undir hesum fyrsta hjálparpakka hjá landinum. Konjunkturiðurgongdina kunnu land og kommunur partvíst mótvirka við ikki at gera sparingar í almenna geiranum, men halda verandi útreiðslustøði og økja um viðlíkahaldsíløgur, eitt nú við at seta í gongd viðlíkahald av landsins og kommunanna bygningum, tunlum og vegum. Fyril at mótvirka húsagangir og uppsagnir í tænastruvinnuni, mælir Búskaparráðið hervið landsstýrinum til at seta í verk ein hjálparpakka afturat, sum veitir stuðul til fastar útreiðslur hjá fyrirkæmum í tænastruvinnuni sum hava tap í umsetninginum vegna korona-tilbúgvingina.

Búskaparráðið